

Het landgoed 'Borg Verhild ersum' te Leens

Midden in het Noord-Groninger wierdenlandschap ligt, even ten oosten van het dorp Leens, het 32 ha grote landgoed dat tot 1953 bewoond is geweest en waar cultuur en natuur op een harmonische manier samengaan. Het landgoed wil nu een beeld geven over het wonen en werken op het Groninger platteland in 1850.

Het onbetwiste middelpunt is De Borg, welke dateert van omstreeks de 14e eeuw en omringd is door grachten en een singel. De Borg is in de stijl van de 19e eeuw ingericht. Verder is er op het landgoed een koetshuis en het schathoes. In het koetshuis is nu een expositieruimte ingericht. Het schathoes, dat als veeschuur diende, is nu een restaurant annex theeschenkerij. In de museumboerderij, verder op het terrein, vindt men een collectie van oude landbouwwerktuigen en oude ambachten. De boerderijtuin rond de museumboerderij heeft een neo-classicistische stijl, die perfect aansluit bij het woonhuis.

Historisch landbouwbedrijf

Koos Kotter, inmiddels gepensioneerd dierenarts, begon in 1970 als hobby zwartbleschappen te fokken. Dit ras is inmiddels de gevarezone van zeldzaam huisdier ontstegen. Door zijn interesse in de zeldzame huisdierrassen werd hij langzaam maar zeker betrokken bij de verdere vormgeving van het landgoed. In 1987 vond er in de omgeving van Leens een ruilverkaveling plaats. De gronden rond Verhildersum vielen toen onder artikel 13, wat inhoudt dat ze bestemd zijn voor openbaar lichaam. Ze werden toegewezen aan sbb. Een ander deel van de gronden was, evenals De Borg, eigendom van de gemeente Leens. Een opgerichte werkgroep heeft toen voorgesteld de landerijen in een vorm te gieten van een historisch landbouwbedrijf. Het landbouwbedrijf moest een weergave zijn van de bedrijven uit de streek van omstreeks eind 19e eeuw, een landbouwbedrijf met veehouderij ten dienste van de akkerbouw. Uit deze voorstellen is het huidige bedrijf voortgekomen dat een veehouderij-tak omvat met circa 23 ha weiland, 1,12 ha boomgaard met hoogstambomen en

circa 1,25 ha akkerbouw. De rest van het landgoed bestaat uit tuinen, een ruime oprijlaan en een kleindierweide met zwartbleschappen, blauwe texelaars en wat geiten en kippen. De agrarische bedrijfsvoering wordt vrijwel uitsluitend door vrijwilligers gerund. Kees Kotter is hoofd van het landbouwbedrijf, geassisteerd door specialisten voor de fruitteelt en akkerbouw.

De boomgaard met de akkerbouw

In de boomgaard werd in 1990 de eerste 48 bomen geplant, alle hoogstambomen en rassen van voor 1850. Enkele appelrassen zijn onder andere Hollandse- en Brabantse bellefleur en zijdenhemdje. Van de pruimen hebben ze bomen van het ras Dubbele boerenwitte. Verder vertegenwoordigen de Pondspeer, de Kleipeer en de Gieserwildeman de perenrassen. Inmiddels is de aanplant uitgebreid tot 1,12 ha, met alleen hoogstambomen. Onderdeel van de boomgaard is nu ook een boomteelt project met circa 100 oude rassen, geënt op hoogstambomen. Deze zijn bedoeld voor het verkopen aan derden. De aangeplante rassen komen allemaal voor in de Encyclopedie van Knoop, Pomologica (circa 1760) onder regie van de Noordelijke Pomologische Vereniging. Het boomteeltproject heeft een open karakter, waar iedereen nog niet in de boomgaard voorkomende rassen kan aanmelden. Er wordt dus de mogelijkheid geboden om het genetische materiaal te conserveren.

Deze akkerbouw-tak is bescheiden van opzet. De biologische bedrijfsvoering heeft een voortdurende onkruiddruk tot gevolg en is daardoor te arbeidsintensief. Ze telen 1 ha witte klaver voor zaadwinning. Daarnaast zijn er een aantal demonstratieveldjes voor de veredeling van de diverse gewassen en ter ondersteuning

Marijn, een zeven jaar oude witrakkoe

van de tentoonstelling 'Vruchtbaar verleden', die in de museumboerderij is ingericht. Op de demonstratievelden worden oude, vrijwel vergeten gewassen als gele- en zwarte mosterd, wierbonen, spelt en diverse haver-, tarwe- en gerstrassen verbouwd. Spelt is een soort ruwe tarwe die goed in een biologische bedrijfsvoering past.

Veehouderij

De veehouderij-tak is de grootste tak met een veestapel van nu, zeldzame rassen uit die periode. Er lopen in de weilanden rondom de boerderij zowel zwarte- als rode Groninger blaarkoppen, rode- en zwarte witrakken en lakenvelders. Naast de landerijen om het landgoed heeft men ook nog de beschikking over enkele percelen biologisch 'glanshaver hooiland'. Dat zijn percelen die niet bemest mogen worden. Wel dienen ze ten minste twee keer te worden gemaaid en het maaisel dient men af te voeren. In de nazomer mag er een lichte nabeweidings plaatsvinden. Door middel van deze beheerswijze tracht men door de

verschraling de 'biodiversiteit' te bevorderen. Het maaisel wordt ingekuuld voor wintervoer. De zoogkoeien, in de winter zonder zogende kalveren, hebben voldoende aan schrale voeding. Het voorkomt vervetting. Vanaf april tot oktober lopen de koeien in de wei, in de wintermaanden staan ze in een Hollandse stal bij een boer in de buurt.

De veestapel omvat momenteel een twintigtal koeien, twee dekstieren en een tiental kalveren.

In de wei lopen rode- en zwarte Groninger blaarkoppen. Naast een zestal kalfskoeien en twee drachtige pinken zijn er nog een tiental kalveren. De koeien zijn raszuiver, iets wat niet geldt voor alle kalveren. Daarnaast is er een raszuivere fokstier die meestal om de een á twee jaar wordt vervangen. Daarmee probeert men zoveel als mogelijk bloedverwantschap te voorkomen. De blaarkoppen worden in een betrekkelijk klein gebied gefokt. Ondanks deze smalle fok, heeft men nog geen inteeltverschijnselen waargenomen.

De lakenvelderpopulatie wordt vertegenwoor-

digd door vijf drachtige koeien, één drachtige pink, één niet drachtige pink en een stier. Het wittrikkleurslag is vertegenwoordigd met vier drachtige koeien, zowel rode als zwarte. Om de gewenste kleur en tekening op peil te houden dient men de wittrikken regelmatig terug te kruisen met dieren van een ander ras. Fok je te lang met dezelfde dieren door, dan worden ze steeds witter. Om dit te voorkomen wordt er twee jaar een vaalbonte stier gebruikt. Deze stier heeft een rode witrik als moeder. Hij wordt voor zowel de wittrikken als de lakenvelderkoeien gebruikt. Verder wordt er om en om een lakenvelderstier gebruikt voor het aanfokken van beide soorten. Er worden alleen raszuivere kalveren aangehouden. Kalveren die niet geschikt zijn voor de verdere fok worden

Groninger blaarkoppen in de wei

L de Vos

geslacht. Tegen de staltijd worden er per week gemiddeld drie stuks van circa een halfjaar oud afgevoerd naar het slachthuis in Groningen. Na de slacht worden ze bij een plaatselijke keur-slager verder verwerkt tot vleespakketten van een kwart, een half of een heel kalf. Een prima biologisch product. ●

Openingstijden

De Borg Verhildersum is van 31 maart t/m 28 oktober geopend voor publiek. Men is dagelijks welkom tussen 10.30 tot 17.00 uur met uitzondering van de maandag. Op de website www.verhildersum.nl vindt men gedetailleerde informatie over de huidige tentoonstellingen en de nog komende activiteiten.

door: Ad Boks

De Van Gink-collectie 2

Het ontstaan en beheer van de Van Gink-collectie in de afgelopen decennia wordt verdient volgens Ad Boks aanvulling.

In nummer twee van de 32e jaargang van Zeldzaam Huisdier, mei 2007, wordt door René Zanderink aandacht besteed aan de Van Gink-collectie, die Van Gink in de oorlogsjaren heeft geschilderd. Alleen de veronderstelling dat er een relatie bestaat tussen de SZH en het eigendom c.q. het beheer van deze collectie is niet juist. Ook zijn veronderstelling dat de complete collectie voor de eerste keer in Barneveld is tentoongesteld, is niet juist. Reeds in de zeventiger jaren van de vorige eeuw is de complete collectie te zien geweest bij het filiaal van de Amrobank in Beekbergen. Daarnaast is bij het 75-jarig bestaan van Spelderholt (1996) de collectie ook nog eens in zijn geheel tentoongesteld. Beide keren heb ik met veel belangstelling de aquarellen bekeken.

Het fonds pluimveebelangen heeft Van Gink in de oorlogstijd, 1943 en 1944, in de gelegenheid gesteld een collectie aquarellen van de hoenderrassen in Nederland te maken. Een gedeelte van deze collectie is terug te vinden in het boek Van Gink's Poultry Paintings, uitgegeven in het kader van het World Poultry Congress in Amsterdam 1992. Wulfften Palthe is de auteur van dit boek en Piet Simons heeft de introductie geschreven. Met andere woorden het Fonds Pluimveebelangen is vanaf het begin eigenaar van de collectie geweest. Omdat het secretariaat van het fonds in Beekbergen was ondergebracht, werd de collectie ook van daaruit beheerd. Het fonds heeft aan een paar mensen die zeer verdienstelijk waren voor de pluimveehouderij een originele Van Gink geschenken. Geen wonder dat die nu niet meer in de collectie zitten. Ook blijkt volgens informatie van Toon Goossens, secretaris van de NHDB, dat de NHDB twee aquarellen, namelijk van de Barnevelder en de Welsumer, in beheer c.q. eigendom heeft.

In 1993, toen het oorspronkelijke deel van het pluimveeonderzoek naar Lelystad verhuisde, verhuisde het secretariaat van het fonds mee en werd de collectie ondergebracht in de kluis van de ABN te Lelystad. Het beheer werd uitgevoerd

door het toenmalige hoofd financiële zaken van ID-DLO. In overleg met de bibliothecaris en een van de medewerkers van het voormalige Spelderholt, gevraagd vanwege haar brede historische pluimveekennis en niet uit hoofde van haar functie in het DB van de SZH, is onderzocht hoe met de collectie om te gaan. Conclusie was dat het geheel eigenlijk naar een museum zou moeten en dat is ook aan het bestuur van het fonds geadviseerd.

Begin 2000 is het secretariaat van het fonds overgegaan naar PPE. Dat was een mooi moment om de balans op te maken en tot de conclusie te komen dat het zonde is zo'n mooie collectie aquarellen in een kluis op te slaan. Het pluimveemuseum had in 2002 de structuur en organisatie om zo'n collectie te kunnen beheren, de collectie is daarom in bruikleen gegeven aan het pluimveemuseum. De SZH heeft nooit iets met de collectie gehad, behalve dat reproducties ervan om niet mochten worden gebruikt.

Van Gink-collectie 3

René Zanderink heeft op 11 mei jl. nogmaals een bezoek gebracht aan het pluimveemuseum en samen met de heren G. J. Arissen (stichting fonds pluimveebelangen) en C. Floorijp (Pluimveemuseum Barneveld) alle nog aanwezige 90 aquarellen van de collectie Van Gink gecontroleerd. Hieruit bleek dat nummers 68 en 70 zich wel in de collectie bevinden, maar dat beide aquarellen van de kampongkippen (nummers 62 en 63) daaraan ontbreken. Vermoedelijk zijn deze twee aquarellen door het pluimveefonds geschonken aan derden. Hiermee is de collectie Van Gink volledig getraceerd en zijn historie beschreven. Alle reden voor onze lezers deze prachtige aquarellen te gaan bewonderen in het Pluimveemuseum in Barneveld.